

SCI-CONF.COM.UA

SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF CONTEMPORARY SOCIETY

**PROCEEDINGS OF VII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
FEBRUARY 6-8, 2025**

**LONDON
2025**

SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF CONTEMPORARY SOCIETY

Proceedings of VII International Scientific and Practical Conference

London, United Kingdom

6-8 February 2025

London, United Kingdom

2025

UDC 001.1

The 7th International scientific and practical conference “Scientific achievements of contemporary society” (February 6-8, 2025) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2025. 551 p.

ISBN 978-92-9472-192-1

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Scientific achievements of contemporary society. Proceedings of the 7th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2025. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/vii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-achievements-of-contemporary-society-6-8-02-2025-london-velikobritaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: london@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2025 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2025 Cognum Publishing House ®

©2025 Authors of the articles

PEDAGOGICAL SCIENCES

33.	Boichuk N. V., Khatuntseva S. M.
INDIVIDUALISATION OF THE PROCESS OF FORMING
PEDAGOGICAL SKILLS OF FUTURE TEACHERS OF BIOLOGY
AND THE BASICS OF HEALTH	198
34.	Будянська В. А., Мариківська Г. А.
ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХНЬОЇ
МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ	206
35.	Власова Т. Л., Любич Т. Я.
ЗНАЧЕННЯ ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ МЕДИЧНОЇ
СЕСТРИ ТА ФЕЛЬДШЕРА ДЛЯ ОСОБИСТІСНОГО ТА
ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ	216
36.	Гарбуза Т. В.
МОВНА ПОЛІТИКА ЄС	221
37.	Євсюкова О. В., Панасюра Г. С.
СТРУКТУРА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	225
38.	Комарова Т. І.
ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР ДЛЯ ДІТЕЙ З ООП	230
39.	Король Н. В.
СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ІВАНА
ФРАНКА НА ПРИКЛАДІ ПОЕМИ «МОЙСЕЙ»	235
40.	Красненко О. О., Синьчук О. М.
СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ВАЖЛИВА ПОТРЕБА СЬОГОДЕННЯ	245
41.	Мудра О. В.
ІШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У МОВНІЙ ОСВІТІ: ПЛАТФОРМА
LATILL ДЛЯ РОБОТИ З ТЕКСТАМИ	256
42.	Невірець О. В., Смокович О. П.
СУЧАСНІ ПРИЙОМИ Й МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ
МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	260
43.	Олійник М. М.
ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ЗАСТОСУНКІВ ПІД ЧАС
ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ УЧНІВ
ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В
ДИСТАНЦІЙНОМУ РЕЖИМІ	265
44.	Ольховська І. П.
ТЕХНОЛОГІЇ ЗАПУСКУ МОВЛЕННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	269

**ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХНЬОЇ
МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ**

Будянська Вікторія Анатоліївна,

к.пед.н., доцент

Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

Мариківська Галина Анатоліївна,

к.пед.н., доцент

Харківський національний університет внутрішніх справ

м. Харків, Україна

Анотація. Проблема формування правильності мовлення майбутніх здобувачів вищої освіти як складової їхньої мовленнєвої культури є актуальною в наш час, оскільки в умовах процесу євроінтеграції важливо формувати мовленнєву культуру спеціалістів, здатних до успішної взаємодії.

Метою статті є показ шляхів опанування майбутніми здобувачами вищої освіти основних мовних норм та мовленнєвих правил, що є умовою формування їхньої мовленнєвої культури.

Мовленнєва культура – інтегративна особистісна якість, що відбиває спроможність людини здійснювати ефективну мовленнєву діяльність на основі врахування поставленої мети й наявної мовленнєвої ситуації, а також норм літературної мови.

У науковій літературі підкреслюють, що мовленнєва культура як унікальний особистісний феномен характеризується низкою специфічних ознак.

Правильність є однією з визначальних ознак мовленнєвої культури. Окрім правильності мовлення, серед характерних комунікативних ознак мовленнєвої культури особистості виокремлюють такі: точність, логічність, виразність,

образність, багатство, різноманітність, доречність, стислість, ясність. Правильність є глобальною ознакою, адже їй підпорядковані всі інші ознаки, що залежать від дотримання правил мовлення.

Правильність мовлення передбачає дотримування норм літературної мови.

Існують такі групи норм: *орфоепічні* (забезпечують правильну вимову звуків і звукосполучень, а також наголос у словах), *лексичні* (регулюють уживання слів у властивому їм значенні та правильне поєднання слів за змістом у реченні й словосполученні), *граматичні* (визначають правильне творення й уживання слів та їх форм, правильну побудову словосполучень і речень), *стилістичні* (вимагають уживання мовних засобів відповідно до їх стилістичного забарвлення та стилю мовлення), *орфографічні* (забезпечують правильний запис слів), *пунктуаційні* (описують норми правильної розстановки розділових знаків).

З метою формування правильності мовлення пропонується залучати старшокласників до прослуховування аудіозаписів відомих фольклорних творів та уривків кращих творів української літератури у виконанні майстрів ораторського мистецтва, залучати до виконання спеціального комплексу комунікативних вправ та завдань з української мови репродуктивного, продуктивного та творчого рівнів, а також до участі в різних виховних заходах, які сприятимуть удосконаленню мовленнєвих норм.

Перспективами подальших наукових розвідок є розроблення комплексу комунікативних вправ для різних спеціальностей з метою формування правильності їхнього мовлення.

Ключові слова: мовленнєва культура, мовленнєва діяльність, правильність мовлення, мовна норма, комунікативні вправи, рецептивні вправи, репродуктивні вправи, продуктивні вправи.

Процес інтеграції нашої держави в європейську спільноту загострив питання, пов'язані з підготовкою фахівців, здатних до ефективної

комунікативної взаємодії, з вихованням мовленнєвої культури українців.

На актуальність порушеної проблеми вказує також значна кількість проведених досліджень. Структуру, зміст, якісні ознаки мовленнєвої культури розглядали у своїх дослідженнях Н. Дика, В. Пасинок, Т. Плещенко та інші; загальнотеоретичні основи здійснення мовленнєвого процесу – С. Вербещук, І. Зимня та інші; диференційні ознаки мови і мовлення – М. Вашуленко, О. Крсек, Л. Федоренко та інші; одиниці, види мовленнєвої діяльності, етапи її здійснення – О. Леонт'єв, Л. Щерба та інші.

Мета статті: показати шляхи опанування майбутніми здобувачами вищої освіти основних мовних норм та мовленнєвих правил, що є умовою формування їхньої мовленнєвої культури.

У своєму дослідженні ми будемо розглядати феномен «мовленнєва культура». Як свідчить аналіз наукової літератури, для коректного визначення поняття «мовленнєва культура» доцільно розкрити сутність феномену мовленнєвої діяльності, способом реалізації якої якраз і є мовлення. Зокрема ґрунтовну характеристику мовленнєвої діяльності надав у своїх працях О. Леонт'єв, який сприймав мовленнєву діяльність як процес використання мови для спілкування під час будь-якої іншої людської діяльності. Науковець підкреслював, що мовленнєва діяльність має таку саму структуру, як і будь-яка інша людська діяльність, тобто в ній можна виокремити три блоки: мотиваційний, цільовий, виконавчий.

Дослідники С. Вербещук, В. Глухов, І. Зимня, В. Ковшиков та інші виокремлюють у процесі вербального спілкування такі основні види мовленнєвої діяльності: слухання (аудіювання), говоріння, читання й письмо. Тому можна говорити, що успішність реалізації людиною різних видів мовленнєвої діяльності значною мірою зумовлюється сформованістю її мовленнєвої культури.

Для можливості грамотного визначення сутності мовленнєвої культури вважаємо за доцільне спочатку розкрити сутність поняття «культура», що є одним з фундаментальних понять різних наук.

Так, у довідковій та науковій літературі вищевказане поняття тлумачиться як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; освіченість, вихованість; рівень, ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової діяльності [3; 4; 5]; сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, що відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини та втілюються в результатах продуктивної діяльності; у вузькому розумінні - сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їх функціонування [9]; не тільки все те, що створено руками і розумом людини, а й вироблений віками спосіб суспільного поведіння, що виявляється в народних звичаях, віруваннях, у ставленні одне до одного, до праці, до мови [7, с. 47].

Як свідчить аналіз наукової літератури, учені сприймають культуру як «другу природу», вкладаючи у визначення цього поняття розуміння впливу людини на природу з метою її пристосування й використання в інтересах суспільства. Слід також зазначити, що саме поняття «культура» вживають для позначення як фундаментальних явищ, так і окремих його складників. Науковці виокремлюють такі види культури: «культура мислення», «культура почуття», «фізична культура», «культура поведінки», «культура мови», «мовленнєва культура» тощо.

Зазначимо, що в контексті порушеної проблеми дослідження основна увага приділялась саме вивченню мовленнєвої культури як важливої складової культури особистості. Як стверджують учені (А. Багмут, В. Михайличенко, Г. Олійник, І. Стіліану, С. Христові та інші) культура мовлення не тільки є ознакою високої культури особистості, а й обумовлена останньою. Як наслідок, чим більша культурною є людина, тим більша культурним є її мовлення.

Слід також зауважити, що в науковій літературі використовують два близьких поняття: «культура мовлення» й «мовленнєва культура». Деякі автори в значенні цих понять відзначають певні відмінності. Так, С. Вербещук вважає,

що значення поняття «мовленнєва культура» є ширшим, ніж поняття «культура мовлення». Адже, на її думку, культура мовлення проявляється в уміннях людини правильно говорити (і писати), добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети та ситуації спілкування. Отже, це система вимог до використання мови в мовленнєвій діяльності. Мовленнєва культура охоплює не тільки нормативні мовленнєві аспекти, а й особистісні, індивідуальні, загальнокультурні властивості людини, а також відбиває її душевний стан та емоційні переживання [6].

В. Александрова зазначає, що культура мовлення переважно трактується в наукових працях у таких трьох значеннях: як сукупність та система певних її ознак і властивостей, що свідчать про її комунікативну досконалість; як сукупність навичок і знань людини, що забезпечують цілісне та просте застосування мови з метою спілкування; як галузь лінгвістичних знань про культуру мовлення, як сукупність її комунікативних якостей. На підставі цього авторка стверджує, що культура мовлення – це такі якості мовлення людини, які в процесі говоріння чи письма забезпечують ефективне досягнення мети спілкування на основі дотримування відповідних правил, етичних норм, ситуативних і естетичних нюансів. А тому культура мовлення передбачає вибір мовцем найбільш доцільних для застосування в конкретній мовленнєвій ситуації мовних засобів. В. Александрова також уточнює, що мовленнєву культуру вона сприймає як складну систему мовних знаків, які ґрунтуються на мовних і моральних правилах та нормах поведінки» [1, с. 28].

Водночас у процесі проведення дослідження з'ясовано, що більшість учених (А. Богуш, С. Вербещук та інші) поняття «культура мовлення» й «мовленнєва культура» сприймають як еквіваленти.

На основі аналізу наукової літератури зроблено висновок про те, що культуру мови й культуру мовлення сприймають як різні поняття. Так, під культурою мови розуміють властивість зразкових текстів, закріплених у пам'ятках писемності, а також потенційні якості мовної системи. У свою чергу, мовленнєву культуру сприймають як інтегративну особистісну якість, що

відбиває спроможність людини здійснювати ефективну мовленнєву діяльність на основі врахування поставленої мети й наявної мовленнєвої ситуації, а також норм літературної мови.

У науковій літературі підкреслюють, що мовленнєва культура як унікальний особистісний феномен характеризується низкою специфічних ознак. Проте погляди вчених щодо визначення цих ознак мають певні відмінності.

Н. Бабич зазначає, що в процесі визначення якісних ознак культури мовлення слід ураховувати як «суто мовні його особливості (ступінь оволодіння діючими в конкретну епоху нормами), так і позамовні (знання законів мислення, практичний досвід мовця – життєвий, віковий і мовленнєвий, психічний стан мовця, мету, націленість спілкування тощо» [2, с. 66].

Так, у сучасних словниках української мови зазначено, що *правильність* є однією з визначальних ознак мовленнєвої культури. Як підкреслює Н. Бабич, *правильність* є глобальною ознакою, адже їй підпорядковані всі інші ознаки, що залежать від дотримання правил мовлення [2, с. 66].

Науковцями зазначається, що *правильність* мовлення передбачає дотримання норм літературної мови.

С. Караман вважає, що мовна норма – це «правило, якому підкорюється мова», а мовленнєва помилка – це «порушення мовної норми» [7, с. 47].

Як підкреслюється в науковій літературі, наявність мовленнєвої норми є обов'язковою умовою функціонування системи літературної мови, а також обов'язковим фактором існування культури мовлення. Отже, саме мовна норма визначає літературну мову [6].

Норми мовлення визначаються системою конкретної мови, а тому вони історично й соціально зумовлені. Ці норми також тісно пов'язані з правилами мовленнями, тобто положеннями, які відбивають певні мовні закономірності та співвідношення мовних явищ або які пропонують конкретний нормативний спосіб використання мовних засобів у писемному й усному мовленні [2, с. 67].

На думку С. Вербещук, норми й правила мовлення коригують мовну

систему й одночасно визначають рівень культури мовлення. Очевидно, що суб'єкти комунікації зможуть порозумітися тільки в разі, коли обом відомі «однакові зв'язки між знаком (звуком, словом, конструкцією) і позначуваним цим знаком, тобто обидва керуються діючими сьогодні правилами» [6, с. 63].

С. Вербещук також уважає, що про нормативність мовлення можна говорити лише тоді, якщо воно відповідає системі мови, не суперечить її законам; використаний варіант норми має нові семантико-стилістичні можливості, «увиразнює, уточнює контекст, дає додаткову й вичерпну інформацію»; не допущено стилістичного (і стильового) дисонансу; доречно обґрунтовано застосування норм з іншого стилю; не допущено змішування норм різних мов під впливом білінгвальної мовленнєвої практики [6, с. 35].

Зазначимо, що вченими визначено різні групи норм літературної мови, яких треба дотримуватися в мовленнєвому процесі. Наприклад, М. Пентиліук виокремила такі групи норм: *орфоепічні* (забезпечують правильну вимову звуків і звукосполучень, а також наголос у словах), *лексичні* (регулюють уживання слів у властивому їм значенні та правильне поєднання слів за змістом у реченні й словосполученні), *граматичні* (визначають правильне творення й уживання слів та їх форм, правильну побудову словосполучень і речень), *стилістичні* (вимагають уживання мовних засобів відповідно до їх стилістичного забарвлення та стилю мовлення), *орфографічні* (забезпечують правильний запис слів), *пунктуаційні* (описують норми правильної розстановки розділових знаків) [8, с. 16].

Окрім правильності мовлення, серед характерних комунікативних ознак мовленнєвої культури особистості виокремлюють такі: точність, логічність, виразність, образність, багатство, різноманітність, доречність, стислість, ясність. Ці ознаки можуть виявлятися у ході здійснення людиною різних видів мовленнєвої діяльності: слухання, читання, говоріння й письма. Як ми зазначили вище, правильність є глобальною ознакою, оскільки їй підпорядковані всі інші ознаки. Тому формування правильності мовлення школярів та студентів – першочергове завдання для вчителів і викладачів

української мови.

Отже, основними теоретичними засадами процесу формування мовленнєвої культури майбутніх здобувачів вищої освіти виступає необхідність осмислення ними основних мовних норм та мовленнєвих правил, засвоєння знань про функціональні стилі літературного мовлення, усвідомлення взаємозв'язків усіх складових системи мови, структури мовлення та невербальних структур. Очевидно, що результативність зазначеного процесу значною мірою залежить від активності самих учнів, які мають прикладати інтенсивні зусилля для засвоєння впорядкованої сукупності нормативних мовленнєвих засобів. З цією метою ми пропонуємо залучати старшокласників до прослуховування аудіозаписів відомих фольклорних творів та уривків кращих творів української літератури у виконанні майстрів ораторського мистецтва, залучати до виконання спеціального комплексу комунікативних вправ та завдань з української мови репродуктивного, продуктивного та творчого рівнів, а також до участі в різних виховних заходах, які сприятимуть удосконаленню мовленнєвих норм.

Особливу увагу слід приділяти виконанню старшокласниками спеціального комплексу комунікативних вправ та завдань.

У наукових джерелах пропонують різні класифікації мовленнєвих вправ. Так, за спрямуванням навчальної дії на отримання або передавання інформації виокремлюють такі види вправ: рецептивні (словесна інформація сприймається за допомогою використання слухового й зорового каналів); репродуктивні (інформація відтворюється повністю або зі змінами); продуктивні (учень самостійно породжує висловлювання).

Крім того, у науковій літературі виокремлено також такі комбінації вправ – рецептивно-репродуктивні й рецептивно-продуктивні вправи. За висновками науковців, усі репродуктивні вправи переважно є рецептивно-репродуктивними, адже школяр зазвичай спочатку сприймає інформацію. У ситуації, коли продукуванню висловлювання передуює сприймання й розуміння учнями тексту, вправа має назву рецептивно-

продуктивної. Уважаємо, що до вказаної класифікації доцільно додати ще один вид вправ – вправи творчого характеру, які сприяють вияву старшокласниками креативності як спроможності до творчості, здатності приймати нестандартні рішення та створювати принципово нові ідеї.

Слід також зазначити, що за критерієм «комунікативності» вправи поділяють на такі групи: 1) некомунікативні (мовні); 2) умовно-комунікативні (умовно-мовленнєві); 3) комунікативні (мовленнєві, природно-комунікативні). Вправи першої групи спрямовані на розвиток у школярів відповідних мовленнєвих умінь. Ці вправи виконуються з суто мовним матеріалом поза мовленнєвою ситуацією та становлять спеціально організовану форму спілкування, де школяр реалізує акт мовленнєвої діяльності.

Умовно-мовленнєві вправи передбачають виконання школярами мовленнєвих дій у відповідних ситуативних умовах. Ці вправи спрямовані на розвиток відповідних навичок учня і дають йому можливість закріплювати мовний матеріал в умовній комунікації. Основними ознаками таких вправ є наявність мовленнєвого завдання й ситуативності.

Комунікативні вправи спрямовані на розвиток в учнів умінь та є спеціально організованою формою спілкування, де школяр реалізує акт мовленнєвої діяльності.

Отже, використання вищезазначених видів вправ на заняттях з української мови сприятиме осмисленню старшокласниками основних мовних норм та мовленнєвих правил, засвоєнню знань про функціональні стилі літературного мовлення, усвідомленню взаємозв'язків усіх складових системи мови, структури мовлення та невербальних структур.

Перспективами подальших наукових розвідок є розроблення комплексу комунікативних вправ для різних спеціальностей з метою формування правильності їхнього мовлення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрова В. Ф. Мовленнєва культура сучасної молоді / *Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць Уман. держ. пед. ун-*

ту імені П. Тичини. Умань: ПП Жовтий О.О., 2013. № 8 (Ч. 2). С. 7–11.

2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. 380 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Кер. вид. проекту П. М. Мовчан, В. В. Німчук, В. Й. Клічак. Київ : Вид-во «Дніпро», 2009. 1332 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. О. Єрошенко. Донецьк : ТОВ «Глолрія Трейд», 2012. 864 с.
6. Вербещук С. В. Формування мовленнєвої культури учнів початкової школи в процесі літературного читання : дис. ... канд. філол. наук : 13.00.02. Івано-Франківськ, 2016. 243 с.
7. Караман С. О. Методика розвитку зв'язного мовлення. Ознайомлення з мовними нормами. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 2. С. 47–50.
8. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : пробний підручник для гімназій гуманітарного профілю. Київ : Вежа, 1994. 240 с.
9. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. Вид 2-ге. Київ : гол. ред. укр. енциклопедії, 1985. 966 с.